

ב"ה. ימים הסמוכים לראש השנה ה'תשפ"ד

פתח דבר

בעמדנו בימים הסמוכים לראש השנה, הנני מוציא לאור קיצור הלכות חודש אלול, ראש השנה ויום הכיפורים - על פי מנהגי חב"ד, על מנת להקל על כל אחד ואחת בידיעת ההלכות הנצרכות בימים אלו, אשר רבות הן.

יהי רצון שנוכח כולנו לכתובה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות בטוב הנראה והנגלה, מתוך הרחבה, בריאות, מנוחה, שמחה ורוב נחת חסידי אמיתי מכל יו"ח, ושנשמע ונתבשר בשנה הבאה עלינו לטובה בשורות טובות ומשמחות בעניינים הפרטיים והכלליים, ובראשם בשורת הגאולה האמיתית והשלימה והרבי בראשינו בקרוב ממש.

הרב מאיר אשכנזי
רב אב"ד ומד"א כפר חב"ד

*הערות והארות יתקבלו בברכה במייל: lishkac@gmail.com

מנהגי חודש אלול

עבודת ה' בחודש אלול

« בחז"ל ובחסידות מבוארים כמה עניינים מרכזיים הנוגעים לחודש אלול:

א. חרדה מאימת הדין

« בימים אלה יש להיות ירא וחרד מאימת הדין והמשפט שהקב"ה שופט כל אדם בראש השנה על המזונות ושאר ההשפעות הגשמיות והרוחניות שיקבל בשנה הבאה. על האדם לעשות תשובה על העבירות שעשה במשך השנה, כך יוכל גם לעמוד לפני הקב"ה ביום הדין, כראוי.

ב. ימי רחמים וסליחה

« ימים אלה אינם רק ימים של חרדה, אלא הם גם ימי רחמים וסליחה בהם הקב"ה מצפה שיהודים ישובו אליו, ומקבל את תשובתם ברצון:

לאחר שבירת הלוחות הראשונות, כאשר משה רבינו עלה להר סיני בר"ח אלול ושהה שם ארבעים יום (בפעם השלישית), היו ימים אלה ימי סליחה וכפרה על חטא העגל. ביום הכיפורים שהיה גמר הכפרה ירד משה רבינו מההר עם הלוחות השניות בידיו. מאז, מידי שנה בשנה מתעוררת בימים אלה מידת הרחמים של הקב"ה, י"ג מידות הרחמים, והוא מקבל ברצון את החרטה והתשובה של כל יהודי.

ג. הקב"ה מעורר לתשובה

« בימים אלה הקב"ה לא רק סולח ברצון למי ששב בתשובה, אלא גם פועל ומעורר כל יהודי לעשות תשובה, כדי שיזכה בדין.

בלשון אדמו"ר הזקן אלו ימים בהם "המלך בשדה": כל השנה המלך חפץ ומקרב רק את 'אנשי העיר' - אלו החפצים בקרבתו ושומרים כראוי על הוראותיו. אך בחודש אלול הקב"ה חפץ ומקרב כל יהודי, גם אלו שהיו כל השנה 'אנשי שדה' הרחוקים מהמלך. הקב"ה מראה פנים שוחקות ומקבל את כולם בסבר פנים יפות. זוהי ההתעוררות לתשובה שהקב"ה פועל בכל יהודי בימים אלו, שיהודי ירגיש שהמלך חפץ בו.

הקב"ה מצפה שלקראת ראש השנה ייפכו כולם להיות 'אנשי העיר' החפצים בקרבתו ומקיימים תומ"צ כראוי.

תקיעת שופר בחודש אלול

כל יום מימי חודש אלול, לאחר סיום תפילת שחרית, תוקעים בשופר: תשר"ת תש"ת תר"ת.

ביום א' דר"ח אלול (ל' מנחם אב) הבעל תוקע מתאמן ומתלמד איך לתקוע. התקיעה בציבור מתחילה רק ביום ב' דר"ח אלול (א' אלול).

טעם התקיעות בחודש אלול

א. התקיעה בראש חודש אלול היא לכל לראש זכר לתקיעת השופר שהייתה ביום זה - לפני עליית משה רבינו להר סיני לקבל את הלוחות השניות, כדי להזהיר את עם ישראל שלא יעבדו עבודה זרה כפי שעבדו לעגל כאשר משה עלה להר לקבל את הלוחות הראשונות. תקיעה זו פעלה עילוי ונחת רוח למעלה, ועל זה נאמר (תהילים מז): "עלה אלוקים בתרועה". זכר לזה אנו תוקעים בשופר מידי שנה בראש חודש אלול.

ב. התקיעה בכל ימי חודש אלול נעשית כדי לעורר את העם לתשובה, מפני שטבע השופר לעורר לתשובה כמו שכתוב (עמוס ג, ו) "היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו"!

ג. התקיעה בימי חודש אלול מבלבלת את השטן, כך הוא לא יפריע לעשות תשובה. הרבי מסביר, שכאשר השטן רואה שיהודים מדקדקים במצוות ועושים גם פעולות שאינם חייבים בהן, כמו תקיעת שופר בחודש אלול שאינה חיוב מן התורה, הרי זה מחליש את הכוח שלו לקטרג עליהם.

אמירת לדוד ה' אורי

מיום א' דראש חודש אלול (ל' מנחם אב) אומרים כל יום בתפילת שחרית (אחרי שיר של יום), ובתפילת מנחה (לפני עלינו) את הפרק בתהילים "לדוד ה' אורי וישעי".

פרק זה שייך לימים הנוראים על פי דברי חז"ל ש"ה' אורי" - בראש השנה, ו"ישעי" - ביום הכיפורים, "כי יצפנני בסכה" רמז לסוכות.

אומרים פרק זה גם בחודש אלול מפני שבתביבת "לולא (האמנתי)" מופיעות אותיות אלול.

הרבי מסביר, שכאשר יהודי רוצה לעשות תשובה, הרי לכל לראש צריך שיהיה אצלו אור ("אורי") כדי שידע את מדריגתו האמיתית, במה הוא חטא ובמה עליו להשתפר. אז הוא יוכל להגיע ל"ישעי", שיעשה תשובה אמיתית וייושע.

אומרים פרק זה עד סיום מצוות ישיבה בסוכה - סיום ה"כי יצפנני בסכה" - בתפילת מנחה של הושענא רבה (ובחור"ל בתפילת מנחה של שמיני עצרת).

אמירת ג' פרקי תהילים

קבלה בידינו מהבעל שם טוב לומר מיום ב' דר"ח אלול (א' אלול) ג' מזמורי תהילים בכל יום, ובתפילות של ר"ה ויוהכ"פ מוסיפים יותר מג' פרקים, עד שבתפילת נעילה של יוהכ"פ מסיימים את ספר התהילים.

אדם שלא התחיל לומר את הפרקים בר"ח אלול, יתחיל לומר ביום שנזכר, וישלים את הפרקים החסרים לו.

החסיד ר' אברהם פריז בהיותו תלמיד בתומכי תמימים, נסע פעם לעיר ויטעבסק לצורך פדיון שבויים. אדמו"ר הרש"ב ביקש ממנו שיקנה עבורו ספר תהילים, באמרו שחודש אלול הוא זמן שיש להרבות בו באמירת תהילים.

איחול שנה טובה

הכותב אגרת לחברו בימי חודש אלול עד יום הכיפורים, יש לו לאחל לחברו כתיבה וחתימה טובה.

בדיקת התפילין והמזוזות

יש לבדוק את התפילין והמזוזות בימי חודש אלול.

מגבית לצרכי ראש השנה

אף שאין עושים "מגבית" עבור צורכי החג של ראש השנה, מפני שאין זה סימן טוב להכריז שבראש השנה יהיו עניים ונזקקים (כמבואר בשיחת הרבי), מכל מקום יש לדאוג שלכל יהודי יהיו צורכי החג כראוי.

סליחות

ארבעה ימי סליחות

אומרים סליחות לפחות ארבעה ימים לפני ראש השנה.

הטעם לכך:

א. כדי להשלים עשרה ימי תענית בימים אלו שהם ימי דין ומשפט:

בעשרת ימי תשובה ישנם ששה ימים שניתן להתענות בהם (בשני ימי ראש השנה, שבת תשובה, וערב יום הכיפורים אסור להתענות), ומוסיפים עליהם ארבעה ימי סליחות שהיו בעבר גם ימי תענית.

ב. קרבן טעון בדיקה במשך ארבעה ימים לפני הקרבתו כדי לוודא שאין בו מום. כיון שבראש השנה על האדם לעשות את עצמו כקרבן כדכתיב "ועשיתם עולה", נדרשים ארבעה ימים של אמירת סליחות לפני ר"ה בהם האדם יבדוק את מצבו, יחזור בתשובה על חטאיו ויגיע בלא מום לראש השנה.

זמן אמירת הסליחות

א. כדי שאמירת הסליחות תתחיל ביום קבוע, תקנו חז"ל להתחיל תמיד לומר סליחות בליל יום ראשון בשבוע - "במוצאי מנוחה", מוצאי שבת.

לפי זה, כאשר ראש השנה חל ביום ב' או ג', שמיום ראשון הסמוך לראש השנה עד ראש השנה אין ארבעה ימי סליחות, מתחילים לומר סליחות בליל יום ראשון - בשבוע שלפני כן.

א. הסליחות הראשונות נאמרות במוצאי שבת רק לאחר חצות הלילה, מפני שאסור לומר סליחות וי"ג מידות הרחמים לפני חצות הלילה, וכן אסור לומר פסוקי מקרא לפני חצות הלילה (הדבר מעורר דינים למעלה). עקב אמירת הפיוט 'במוצאי מנוחה' (מוצ"ש), יש להסמיך את אמירת הסליחות ליציאת השבת. לכן מתחילים את הסליחות הראשונות מיד לאחר חצות הלילה.

א. בשאר הימים, אומרים את הסליחות בבוקר לפני תפילת שחרית.

לא אומרים את הסליחות בתוך סדר התפילה עצמה - כמו הסליחות של תענית ציבור הנאמרות בתוך סדר התפילה עצמה אחרי תחנון, מפני שיש לאמירת סליחות בימים אלו חשיבות גדולה כתפילה בפני עצמה.

חשיבות הסליחות כתפילה בפני עצמה, באה לידי ביטוי משמעותי באמירת קדיש "תתקבל" אחרי סליחות. שהרי במשך השנה אומרים קדיש "תתקבל" רק אחרי

תפילת שמונה עשרה, וזו הפעם היחידה שאומרים קדיש "תתקבל" אחרי תפילה שאיננה שמונה עשרה.

הלכות באמירת סליחות

כ שליח הציבור מתעטף בטלית לאמירת הסליחות, כדי להיות עטוף בה בשעה שאומרים את י"ג מדות הרחמים ("ה' ה' א-ל רחום וחנון וגו'"). זאת מפני שכאשר הקב"ה גילה למשה רבינו את סוד י"ג מידות הרחמים (לאחר חטא העגל), ראה משה את הקב"ה כשליח ציבור העטוף בטלית. מסיבה זו, גם בחור שהוא ש"ץ בסליחות מתעטף בטלית לאמירתו.

כ בסליחות הראשונות - הנאמרות בלילה, ראוי ששליח הציבור יתעטף בטלית של חברו כדי לא להיכנס לספק ברכה על הטלית בלילה (טלית שאולה פטורה מברכה). אך גם אם לובש טלית שלו, לא יברך עליה בלילה, מחמת הספק.

כ בשאר ימי הסליחות - הנאמרות ביום, ילבש הש"ץ את טליתו הפרטית ויברך עליה. בחור - הלובש טלית של אחרים לסליחות, לא יברך עליה גם בשאר הימים.

כ באמירת "ה' ה'" בי"ג מידות הרחמים, חובה להפסיק בין הזכרת שם "ה'" הראשון לשני (חובה לעשות כך גם בעת אמירת י"ג מדה"ר בתחנון שאומרים מידי יום, וגם כאשר קוראים פסוקים אלו בקריאת התורה).

כ י"ג מידות הרחמים נחשבים 'דבר שבקדושה' כמו קדיש וברכו וכדו'. לכן, המתפלל עם הציבור יכול לומר את י"ג מידות הרחמים רק עם הציבור יחד. ואם הוא אינו אוחז עם הציבור, יאמר אותם בשעה שהציבור אומרם ולא לפי סדר הסליחות שלו. כ טוב לעמוד באמירת הסליחות.

כ אדם שהדבר קשה עליו, יעמוד לפחות באמירת "א-ל מלך יושב", י"ג מידות, ויודוי. כ אסור להרוויח ממון מתפילות הימים הנוראים ואין רואים בממון זה סימן ברכה. על בעלי התפילה של ר"ה ויוהכ"פ להתפלל תפילה חשובה ביום חול - כגון סליחות של "מוצאי מנוחה", והתשלום שמקבלים יתייחס לתפילה זו.

אמירת סליחות ביחידות

כ האומר סליחות ביחידות לא יאמר את י"ג מידות הרחמים, מפני שהם 'דבר שבקדושה' הנאמר רק במעמד עשרה מישראל. ולא יאמר אותם אפילו עם טעמי המקרא.

אומר סליחות ביחידות, לא יאמר את הבקשות הנאמרות בארמית: "מחי ומסי" ו"מרן דבשמיא", מפני שמלאכי השרת אינם מבינים ארמית ולא יביאו את תפילתו לפני ה'.

אך אם אומר את הסליחות במקום שנוכחים בו עשרה מישראל - גם אם הם אינם אומרים סליחות באותה שעה, יכול הוא לומר קטעים אלו שבארמית, מפני שבמקום שנמצאים בו עשרה מישראל שורה השכינה עצמה - המבינה ארמית, ואינו זקוק למלאכים שיביאו את תפילתו לפני ה'.

ברית מילה, חתן, ובית האבל

אם יש ברית מילה בבית הכנסת אומרים תחנון בסדר הסליחות (כשם שאומרים תחנון בסדר הסליחות של ערב ראש השנה אף שאין אומרים תחנון ביום זה).

אם יש חתן בבית הכנסת, הורה הרבי (להרה"ח יהודה ליב ע"ה גרונר בעת שהיה חתן) לצאת מבית הכנסת בזמן אמירת תחנון שבסליחות, כדי שהציבור יוכלו לומר תחנון.

בבית האבל אומרים סליחות כרגיל, וגם האבל עצמו יכול לאומרם, אף שבתפילה אין אומרים תחנון בבית האבל.

שבת שלפני ראש השנה

בשבת קודש שלפני ראש השנה, שהיא שבת מברכים המתברכת על ידי הקב"ה, אומרים "אב הרחמים".

כאשר ר"ה חל באמצע השבוע, אין אומרים 'זיהי נועם' ו'ואתה קדוש' מוצש"ק שלפניו.

אך אם ר"ה חל בשבת, אומרים 'זיהי נועם' ו'ואתה קדוש' במוצש"ק שלפניו, מפני שיש ששת ימי מעשה המותרים במלאכה.

ערב ראש השנה

תחנון בערב ראש השנה

- ◀ בליל ערב ראש השנה אומרים תחנון בקריאת שמע שעל המטה. ואם הוא מוצש"ק, אומרים תחנון בקריאת שמע הנאמרת אחרי חצות הלילה.
- ◀ בסליחות של ערב ר"ה אומרים תחנון, למרות שאומרים אותן אחרי עלות השחר.
- ◀ בתפילות שחרית ומנחה של ערב ראש השנה אין אומרים תחנון.

תקיעת שופר בערב ראש השנה

- ◀ בערב ראש השנה לא תוקעים בשופר.
הטעם לכך:
- א. כדי לעשות הפסק בין התקיעות של חודש אלול שהן 'רשות' (לא חייבים בהן מן התורה), לבין התקיעות של ראש השנה שהן 'חובה' (מן התורה).
- ב. כדי לבלבל את השטן. הרבי מסביר, שהשטן יחשוב שיהודים חזרו בתשובה עד שאינם זקוקים עוד לזכות של תקיעת השופר בחודש אלול שתעמוד להם ביום הדין. כך ייחלש כוחו לקטרג עליהם.
- ◀ מי שלא הספיק "להתלמד" לתקוע בשופר כראוי ומבקש לעשות זאת בערב ראש השנה, יתקע בחדר סגור דווקא.

התרת נדרים

- ◀ אחרי תפילת שחרית ולפני חצות היום, עושים - הגברים שמעל גיל מצוות - התרת נדרים.
- ◀ נוסח התרת נדרים זה (שבסידור) מועיל להתיר רק נדרים או שבועות שהאדם אינו זוכר אותם בשעת ההתרה. אך אם האדם זוכר נדר או שבועה מסוימים שנדר או נשבע והוא רוצה להתיר אותם, עליו לערוך התרת נדרים רגילה כדין: לפרט את נדרו ושבועתו, ולמצוא 'פתח' לנדרו.
- ◀ נוסח התרת הנדרים בערב ר"ה מתייחס גם לנדרים ולשבועות שהאדם כבר נדר או נשבע בעבר - אותם האדם מתיר ומפר. וגם לנדרים שהאדם "ידור מהיום עוד" בעתיד, שלגבם האדם "מוסר מודעה" שהם לא יחולו מלכתחילה.
- ◀ חובה להבין - עכ"פ באופן כללי - את מה שאומרים בנוסח התרת הנדרים.

- × מנהג הרבי לעשות התרת נדרים כשהוא מעוטר בתפילין דרש"י.
- × הדיינים המתירים יושבים, והאדם המבקש התרה - עומד.
- × למנהגינו, התרת הנדרים נעשית בפני עשרה מישראל. נוהגים שיהיו עשרה מתירים - מלבד מבקש ההתרה (בסך הכל אחת עשרה).
- × תיבת "בכולהון" שבנוסח התרת הנדרים, נמשכת לתיבות שלפניה: "לכן אני שואל ממעלתכם התרה בכולהון".
- × יש לומר: "הנהגה טובה שנהגתי שלוש פעמים" (ע"פ לקוטי שיחות חכ"ט עמוד 332. ולא שלושה פעמים כמו הנוסח שבסידור).

התרת נדרים של אישה, זקן או חולה

- × התרת נדרים של נשים, נעשית על ידן בליל יום כיפור באמירת "כל נדרי" (אף שתוכן התרת הנדרים ב"כל נדרי" שונה מתוכן התרת הנדרים של ערב ראש השנה כמו שיתבאר לקמן ב"כל נדרי").
- × חז"ל לא תקנו שנשים תעשינה התרת נדרים כללית בערב ראש השנה - לנדרים שהן אינן זוכרות.
- × אך אם אישה זוכרת נדרים מסוימים שנדרה והיא רוצה להתיר אותם, הבעל יכול להיות שליח עבור אשתו (שהיא כגופו) לבקש להתיר את נדריה בפני שלושה, ויפרט את הנדר עכ"פ בפני אחד מהם, והם יתירו את הנדר ע"י 'פתח' כדין.
- × הבעל אינו יכול להיות אחד מן הדיינים שמתירים את נדרי אשתו. אך שאר קרובי משפחה יכולים להתיר נדרים לקרובי משפחתם.
- × חולה או זקן שאינם יכולים לבוא לבית הכנסת לעשות התרת נדרים כללית בערב ראש השנה, אינם צריכים לטרוח לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה במקום שהם נמצאים בו, כיון שזוהי רק הנהגה טובה והידור לחשוש שיש לאדם נדרים.
- × רק אם הם יודעים על נדרים מסוימים שנדרו והם מבקשים להתיר אותם, עליהם לאסוף ג' אנשים להתיר אותם בפניהם, ע"י 'פתח' כדין.

הליכה לקברי צדיקים וכתובת פ"נ

- × נוהגים להשתטח בערב ראש השנה על קברי צדיקים, ונותנים שם צדקה לעניים, כדי לעורר את נשמות הצדיקים שימליצו טוב בעדינו ביום הדין.

כ כותבים פ"נ לרבי, ויזכיר גם את בני ביתו לבקשת ברכה לכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בכל המצטרך בגו"ר.

הכנת האוכל לראש השנה

- כ בהכנת האוכל יש לזכור, שלא אוכלים בראש השנה דברים מרים או חמוצים.
- ניתן לערבב לימון או חומץ וכדומה על מנת שייתן טעם טוב באוכל, ובלבד שטעם התבשיל בכללותו לא יהיה חמוץ או מר.
- כ דברים חריפים מותר לאכול בראש השנה.
- כ אין לאכול פרי שלא נגמר בישולו ועקב כך הוא חמוץ או מר. יש לשים לב שלא לקנות פירות כאלו לצורך אכילת ה'פרי חדש' בראש השנה.
- כ בראש השנה לא אוכלים את כלל סוגי האגוזים והפיצוחים. הטעם: א. אגוז בגימטריא 'חטא'. ב. כלל סוגי האגוזים והפיצוחים גורמים לאדם לכחכח בגרונו והדבר מפריע לתפילה.
- לכן, אין להכין עוגת אגוזים לראש השנה, ואין לפזר אגוזים בסלט וכדו'.

עירוב תחומין

- כ הרוצה לצאת בחג אל מחוץ ל'תחום שבת' (אלפיים אמה) מהכפר, כגון למבצעים או לצורך מצווה, עליו להניח בערב החג עירוב תחומין במקום המתאים, ובזה יקנה שביתה עבור שני ימי ראש השנה, ויהיה מותר לו ללכת (עד מרחק של 4000 אמה מהכפר) ולחזור, כמה פעמים שירצה, לאותו כיוון.
- כ יש לזכור, שבראש השנה שחל בשבת, וכן הוא בכל שבתות השנה, אסור לטלטל כלל מחוץ לעירוב המקיף את כפר חב"ד (בגדר, או בחוטים היוצרים 'צורת הפתח'). העירוב תחומין מועיל בשבת רק לצורך ההליכה, שיהיה מותר ללכת עוד אלפיים אמה מעבר ל'תחום שבת'.
- רק בחג שאינו שבת מותר גם לטלטל לצורך יו"ט.
- כ הרב בקרמן השליח לביה"ר 'אסף הרופא', מניח עירוב לכיוון בית הרפואה עבור תושבי כפר חב"ד א'. עירוב זה נעשה בתיאום איתי.
- (הרוצה להשתמש בעירוב זה גם בשבתות השנה, יודא אצל הרב בקרמן בערב שבת את הימצאות העירוב במקומו. מס' הנייד שלו: 0536290363).

על הרוצה להשתמש בעירוב זה לומר לפני כניסת החג (או השבת): "הריני מתכוון לזכות עבור יו"ט של ראש השנה זה (ובשבתות השנה: עבור שבת זו) במזון שתי סעודות מן העירוב שהאחראי על בית חב"ד אסף הרופא הניח במקום הראוי לכך".

ויתכוון לשבות במקום בו נמצא העירוב.

< על הרוצה להשתמש בעירוב תחומין, לשהות בכפר חב"ד עד לאחר צאת הכוכבים של כניסת החג (או השבת), ואז יוכל לצאת מהכפר ולסמוך על העירוב.

כמו"כ עליו לחזור לישון בכפר חב"ד בליל החג (או השבת).

הכנת הגוף וטבילה במקווה

< מסתפרים (בהתאם לצורך), גוזזים את הציפורניים, ומתרחצים במים חמים לכבוד החג.

< אחרי חצות היום טובלים במקווה.

< לובשים בגדי יום טוב נאים וחשובים, כדי להראות שאנו בטוחים בחסדו של הקב"ה שיעשה לנו נס לשופטינו במידת הרחמים.

החלפת הפרוכת והמעיל

< מחליפים את פרוכת ארון הקודש וכן את הכיסוי שעל הבימה ושעל התיבה, לפרוכת וכיסוי בצבע לבן, ומלבישים את ספרי התורה במעיל לבן.

< הפרוכת והכיסוי הללו יישארו עד אחרי שמחת תורה.

הדלקת נרות בערב ראש השנה

< כדאי לשים מעט שמן או מים בכוסיות הזכוכית לפני הנחת הנרונים בתוכם, על מנת שדסקיות הנרונים לא יידבקו לכוסיות, כך יהיה ניתן בליל ב' של ראש השנה לנער בקלות את הדסקיות מהכוסיות על מנת לשים בתוכם נרונים חדשים עבור ההדלקה בליל ב' של ראש השנה.

< לפני הדלקת הנרות יש לתת צדקה עבור ב' ימי ראש השנה.

< בקביעות בה יום א' של ראש השנה חל בשבת, נוסח הברכה הוא: א. "להדליק נר של שבת ושל יום הזיכרון". ב. "שהחיינו".

< אם שכחה לברך "שהחיינו" בהדלקת הנרות, תכוון לצאת ידי חובתה בברכת "שהחיינו" שיעשה הבעל/האבא בעת הקידוש.

כדאי ונכון שהדלקת הנרות הראשונה של בנות קטנות תהיה בערב יום טוב, כדי שברכת "שהחיינו" שהן אומרות בין כך בהדלקת הנרות על היו"ט, תתייחס גם למצוות הדלקת הנרות שהילדה מתחילה לקיים.

שימוש ב'חגז' ביום טוב, והשארת איש לבישול

יש להשאיר איש שתדלק עד ליל יום ב' של ראש השנה, כדי להדליק ממנה את נרות ליל יום ב' של ראש השנה, וכדי לבשל לצורך החג.

הרוצה לבשל ביו"ט (שחל בחול) על כיריים של גז, יזכור לנתק את החשמל בערב יו"ט מכיריים שיש בהם הצתה חשמלית.

מותר לכוון ביו"ט (שחל בחול) שעון גז ('חגז') שיפסיק את זרימת הגז ויכבה את האש, אך זאת בתנאי שכיוון השעון ייעשה לפני הדלקת האש.

אם כבר הדליק את האש בגז, אסור ביו"ט לכוון שעון שיכבה אותה.

בהתקדש יום הדין

תפילת מנחה

◁ עיקר עבודת ראש השנה היא בקבלת עול מלכות שמים.

משעה לפני תפילת מנחה של ערב ראש השנה ועד תפילת ערבית של מוצאי ראש השנה, יש להתמיד באמירת תהילים לילה ויום בשקידה רבה בכל רגע פנוי, למעט בשינה ככל האפשרי, ולהיזהר בתכלית מדברים בטלים ומדיבורי חול.

◁ כאשר ראש השנה חל בשבת, אומרים "הודו" ו"פתח אליהו" לפני תפילת מנחה כבכל ערב שבת.

◁ מאריכים קצת בתפילת מנחה של ערב ראש השנה, מפני שהיא התפילה האחרונה של השנה, והיא התפילה שלפני יום הדין.

אמירת תהילים

◁ בכל ראש השנה צריך כל אחד לקבל על עצמו הידור נוסף, ויקבל זאת על עצמו "בלי נדר".

◁ לפני תפילת ערבית, אומרים תהילים.

◁ בראש השנה, בעשרת ימי תשובה וביום הכיפורים, אומרים תהילים גם אחרי צאת הכוכבים.

◁ בראש השנה וביום הכיפורים אין אומרים "יהי רצון" בסיום כל ספר מהתהילים.

תפילת ערבית

◁ ש"ץ קבוע, יכול להתפלל לפני העמוד גם אם הוא בשנת האבלות.

◁ לפני תפילת ערבית מנגנים "אבינו מלכנו".

◁ כאשר יום א' של ר"ה חל בשבת, (בד"כ) אין מנגנים "אבינו מלכנו" קודם תפילת ערבית (ראה תורת מנחם תשד"מ ח"א ע' 26).

◁ רבותינו נשיאנו האריכו בתפילת שמונה עשרה של ערבית ליל ראש השנה, ובפרט בערבית של ליל א' דר"ה.

◁ מעין זה ו"שמץ מינהו" צ"ל גם אצל כל אחד ואחד מהחסידים (ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 13 הע' 19).

אודות הכוונה בתפילה זו כתב אדמו"ר הרי"ף (סה"מ תשג ע' 19) שצריכה להיות החרטה מעומק הלב על העבר, ויעורר רחמים רבים על נפשו שהקב"ה יקבלהו לעבד.

אמירת "לדוד מזמור" (אחרי שמונה עשרה) בכוונה גדולה היא "כלי להשפעת גשמיות על כל השנה".

אחרי תפילת ערבית יאחל אדם לחברו: "לשנה טובה תכתב ותחתם". הנוסח שמאחלת אישה לרעותה, בעל לאשתו ואב לבתו, הוא: "לשנה טובה תכתבי ותחתמי". מאחלים בלשון יחיד דווקא.

הכנות לקידוש

אם הרימון - שנאכל בלילה זה משום 'סימני החג' כדלקמן - הוא 'פרי חדש' אצל האדם העושה קידוש או אצל בני ביתו, יש להניח את הרימון על שולחן הסעודה לפני הקידוש, ובעת ברכת "שהחיינו" בקידוש יביט המקדש ברימון ויכוון לפטור גם אותו.

כמו"כ, הנשים, ושאר בני הבית שאינם עושים קידוש בעצמם, יכוונו בעת ששומעים את ברכת "שהחיינו" מן הבעל בקידוש, לפטור גם את אכילת הרימון.

אם הרימון לא היה על השולחן בעת הקידוש אך התכוונו לפטרו בברכת "שהחיינו", הרי הוא נפטר בזה, ואין צורך לברך עליו "שהחיינו" לפני אכילתו.

אך אם לא התכוונו לפטרו בברכת "שהחיינו" שבקידוש, יש לברך עליו "שהחיינו" לפני אכילתו אפילו אם הוא היה על השולחן בעת הקידוש.

גם אם אין 'פרי חדש' בליל א' של ר"ה, יכולה האישה לענות אמן על ברכת "שהחיינו" שעושה הבעל בקידוש, והדבר לא נחשב הפסק עבודה בין ברכת הקידוש לבין שתיית היין שלה (למרות שהיא כבר בירכה שהחיינו בהדלקת הנרות).

קידוש ו"המוציא"

בר"ה שחל בשבת אומרים "שלום עליכם", "אשת חיל", "מזמור לדוד" ו"אתקינו" - בלחש.

אחרי הקידוש נוטלים ידיים לסעודה.

בכל סעודות ראש השנה טובלים פרוסת המוציא בדבש, ג' פעמים.

מניחים על השולחן גם מלח, ומנהג הרבי לטבול פרוסת חלה נוספת במלח, ג' פעמים.

אכילת ה'סימנים'

« מיד לאחר אכילת כזית מפרוסת "המוציא", נוטלים חתיכת תפוח מתוק, טובלים אותה בדבש ג' פעמים, מברכים עליה "בורא פרי העץ" ואומרים: "יהי רצון מלפניך שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה" ואוכלים את התפוח.

« ברכת "בורא פרי העץ" נאמרת בליל ר"ה על התפוח, גם אם יש לפניו פירות משבעת המינים כגון רימונים ותמרים ועומד לאוכלם.

« יש לכוון בברכת "בורא פרי העץ" שאומר על התפוח לפטור גם את הרימון, או את התמרים וכדו' שבכוונתו לאכול.

הרימון והתמרים וכדו' יהיו על השולחן בעת שמברך "בורא פרי העץ".

אם בדעת האדם לאכול ליפתן תפוחים בסוף הסעודה, יש לכוון בברכת "בורא פרי העץ" שעל התפוח לפטור גם את הלפתן.

- ומ"מ גם אם לא התכוון לפטור את הלפתן, אין לברך עליו, מספק.

« אחרי אכילת התפוח אוכלים רימון - לסימן שירבו זכויותינו כרימון.

« למנהגינו אומרים "יהי רצון" רק על התפוח, ולא על שאר ה'סימנים' שאוכלים בליל א' של ר"ה.

« לאחר אכילת הרימון מתחילים לאכול את סעודת החג.

« אוכלים ראש (איל, ולמעשה ראש) של דג (לסימן שנהיה לראש ולא לזנב, ובלשון חסידים: שנהיה קשורים ל'ראש').

« "מצווה לאכול ולשתות ולשמוח בראש השנה. אמנם לא יאכלו כל שבעם למען לא יקילו ראשם ותהיה יראת ה' על פניהם" (תקצו,א).

« "נוהגין לאכול בשר שמן ולשתות דבש וכל מיני מתיקה, כדי שתהא השנה הזאת מתוקה ושמיינה. וכן כתוב בעזרא: 'אכלו משמנים ושתו ממתקים'" (תקפג,ד).

« רבותינו נשיאנו מיעטו ביותר בדיבור בסעודת ליל א' של ראש השנה, ובימי ראש השנה בכלל.

« כ"ק אדמו"ר הריי"ץ לא נהג לומר 'לחיים' בסעודות ראש השנה, וכן לא הניח לשיר ניגון בסעודות ראש השנה, גם לא ביום השני. כך גם נהג הרבי בסעודות שנערכו בבית אדמו"ר הריי"ץ.

ברכת המזון

« בברכת המזון בר"ה אומרים "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב", ו"הרחמן הוא יחדש עלינו את השנה הזאת לטובה ולברכה".

בר"ה שחל בשבת אומרים גם "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת וכו'".
 < בסיום ברכת המזון אומרים: "עושה שלום במרומיו", ואין אומרים: "עושה השלום".
 < שכח לומר "יעלה ויבוא" בברכת המזון והתחיל ברכת "הטוב והמטיב": בלילות של ר"ה חוזר ומברך בהמ"ז, אך בימים של ר"ה אינו חוזר ומברך בהמ"ז.
 בר"ה שחל בשבת, אם שכח גם "רצה" וצריך לחזור ולברך בהמ"ז, אומר אז גם "יעלה ויבוא".

יום א' של ראש השנה

< קמים מוקדם, ואומרים תהילים.
 < ע"פ הוראת רבותינו נשיאנו, על שליח הציבור בתפילות הימים הנוראים לעבור לפני התפילה על התפילות ובפרט על הפיוטים, ולדעת עכ"פ את פירוש המילות.
 < "מנהג ישראל תורה, לעשות מאמצים גדולים ביותר שכל ילד יהיה בימי ראש השנה משך זמן מסוים בבית הכנסת, וישתתף - בהתאם לגילו - בתפילות ובברכות, ישמע תקיעת שופר, ויענה אמן ויהא שמייה רבא" (הוראת הרבי).
 < בראש השנה שחל בשבת לא תוקעים בשופר.

תפילת שחרית

< לפני תפילת שחרית מנגנים "אבינו מלכנו".
 כאשר יום א' של ר"ה חל בשבת, (בד"כ) אין מנגנים "אבינו מלכנו" קודם תפילת שחרית (כנ"ל במעריב).
 < בפיוטים שיש בהם ב' נוסחאות, מנהגינו לומר את ב' הנוסחאות.
 < פתיחת ארון הקודש בעת אמירת פיוטים וכדו' במהלך תפילות ר"ה ויוהכ"פ, נעשית: א. כדי לעורר באדם את הכוונה בעת אמירת קטעים חשובים ומיוחדים בתפילה. ב. פתיחת ארון הקודש מעוררת את פתיחת שערי שמים לקבל את התפילות.
 הרבה נוהגים לעמוד לכבוד התורה בעת שארון הקודש פתוח. הרבי לא הקפיד על כך. החיוב לעמוד, הוא בעת שמוציאים את ספר התורה מארון הקודש.
 < ב"אבינו מלכנו" יש לומר: קרע "רוע גזר" - בנשימה אחת.

נשים בתפילות ראש השנה

כ נשים צריכות להתפלל את כל תפילות היום.
כמו כן יש להן לומר מחזרת הש"ץ לפחות את הפיוטים: "לא-ל עורך דין", "ונתנה תוקף" (עד כתר), ו"וכל מאמינים".

קריאת התורה

כ אמירת "ויעזור", קריאת העולים לתורה, "מי שברך", וכן (ברכות התורה ו)הקדיש שאחרי קריאת התורה, נאמרים בנעימת הימים הנוראים - כעין מנגינת הקריאה בתורה.

להעיר, שהרבי אמר את ברכות התורה בנעימה רגילה. יתכן שהסיבה לכך היא מפני שהרבי עלה למפטיר, וקריאת המפטיר נעשית למנהגינו בנעימה רגילה.

כ קריאת המפטיר בתורה, נאמרת למנהגינו בנעימה רגילה של כל השנה.

כ יש נוהגים שבעל התוקע יעלה לתורה, ויש נוהגים שגם הש"ץ של מוסף יעלה לתורה. אך אם מקבלים שכר על תפילתם, אין חיוב להעלותם לתורה.

ברית מילה

כ כאשר יום א' של ר"ה חל בשבת מלים את התינוק אחרי "יקום פורקן" ו"מי שברך" ולא אחרי התפילה כמו בכל שבת, מפני שתפילת ר"ה ארוכה, ולא ראוי לדחות כל כך את ברית המילה (מט"א). אחר הברית אומרים "אשרי" ו"יהללו" ומכניסים את ספרי התורה להיכל.

כ כאשר תוקעים בשופר, מלים לפני תקיעת השופר, מפני שעל ידי תקיעת השופר הקב"ה זוכר את עקידת יצחק, וטוב לסמוך את המילה שהיא "ברית אברהם" לעקידת יצחק.

הכריעה במוסף

כ הכריעה ב'עלינו' של תפילת מוסף: תחילה ייפול על ברכיו וגודלי רגליו. לאחמ"כ יכרע על גודלי ידיו כאשר אצבעותיו קפוצות כאגרוף. בהשתחוואה ייגע במצחו ברצפה וירים את ברכיו באופן שגופו יישען רגע על אצבעות רגליו וגודלי ידיו, ולא על ברכיו.

כ יש לפרוס מגבת או מפה שתפסיק בין ראשו לבין הקרקע.

מן הדין נדרש הפסק זה רק אם הכריעה נעשית על רצפת אבנים או שיש טבעיים. אך נוהגים לפרוס הפסק זה בכל אופן, שמא יש אבנים תחת רצפת העץ או השטיח (וכדו') המחזירים לאבנים שתחתיהם.

קידוש היום

כ' בר"ה שחל בשבת אומרים בלחש את נוסח הקידוש של יום השבת עד "על כן... ויקדשהו", אח"כ אומרים בקול: "תקעו בחודש שופר וגו' משפט לאלוקי יעקב", סברי מרנן, ובורא פרי הגפן.

שינה בראש השנה

כ' כתוב בשו"ע שטוב שלא לישון בראש השנה ביום, כדי שלא יישן מזלו (המלאך המליץ עליו).

האריז"ל אמר שאחרי חצות היום מותר לישון, מפני שכבר התעורר המלאך ע"י התפילות והתקיעות.

היושב בטל הרי הוא כישן.

תשליך

כ' כאשר יום א' של ראש השנה חל בשבת, אומרים 'תשליך' ביום ב' של ראש השנה. דחיית ה'תשליך' ליום ב' עפ"י נגלה, היא מחשש חילול שבת בעת ההליכה ל'תשליך' כגון בטלטול המחזור ברשות הרבים.

הכנה ביום א' של ר"ה ליום ב'

כ' שני ימי ראש השנה נקראים "יומא אריכתא" - יום אחד ארוך וקדושה אחת - רק לחומרא ולא לקולא, לכן אסור לבשל ולהכין מיום א' של ראש השנה ליום ב'.

בשנה שיום א' של ראש השנה חל בשבת, בלאו הכי אסור להכין מיום א' של ראש השנה ליום ב' - מצד איסור הכנה משבת ליום טוב ובוודאי שאסור לבשל.

כ' בישול והכנת האוכל עבור יום ב' של ראש השנה, עריכת השולחן לסעודה, הכנת נרות יו"ט להדלקה, או שאר הכנות, יכולות להיעשות רק אחרי יציאת השבת.

גם שטיפת הכלים (באופן המותר) הנחוצים עבור סעודת ליל ב' של ראש השנה, יכולה להיעשות רק אחרי יציאת השבת.

- רק אם יש מהכלים ריח רע מותר לשטפם ביום א' של ר"ה - לצורך יום א' של ר"ה עצמו, כדי שלא יהיה בבית ריח רע.

כ' אסור לגלול את הס"ת ביום א' של ר"ה, עבור יום ב'.

אך מותר לבעל הקורא להכין ביום א' של ר"ה את קריאת התורה של יום ב', כיוון שיש לו תועלת בזה כבר ביום א', שיודע דבר שלא ידע מקודם.

אסור להלביש לילדים את בגדי השינה או להכין להם את המיטה ביום א' של ר"ה - לצורך השינה בליל יום ב'.

לכתחילה אין להוציא אוכל מהמקפיא ביום א' של ר"ה, עבור יום ב'.

אך בשעת הדחק, כאשר יצטרכו להמתין משך זמן בליל ב' של ר"ה עד שהאוכל יופשר, ומדובר באוכל המוכן לאכילה - כגון חלה, ניתן להוציא את האוכל מהמקפיא ביום א' בעוד היום גדול, שאז לא ניכר שמוציא את האוכל לצורך הלילה.

מאכל קפוא שאינו מבושל ואינו מוכן לאכילה, אסור להוציאו מהמקפיא ביום א' של ר"ה על מנת שיפשיר ויוכל לבשלו בלילה עבור יום הב'.

ברוך המבדיל בין קודש לקודש

כאשר יום א' דר"ה חל בשבת ורוצים לבשל וכדו' במוצאי השבת לפני תפילת ערבית ואמירת "ותודיענו", צריך לומר קודם לכן: "ברוך המבדיל בין קודש לקודש".

תפילת ערבית בליל ב' של ראש השנה

לפני תפילת ערבית של ליל ב' דר"ה, אומרים תהילים.

מנגנים "אבינו מלכנו" לפני התפילה.

בקביעות שיום א' של ר"ה חל בשבת, אומרים "ותודיענו" בתפילת ערבית, כדי להבדיל בתפילה בין שבת ליו"ט.

הדלקת הנרות בליל ב' של ראש השנה

יש לנער את דסקיות הנרונים שנשארו בכוסיות הזכוכית מיום א' של ראש השנה, על מנת לשים בתוכם נרונים חדשים.

סדר הדלקת נרות יו"ט הוא כמו סדר הדלקת נרות שבת:

לאחר ההדלקה תכסה את עיניה ותברך על הנרות. לאחר הברכה (והבקשות שמבקשת) תפתח את עיניה ותהנה מאש הנרות.

היות שכיבוי שלא לצורך אוכל נפש אסור ביו"ט, על האישה להיזהר כל מהלך ההדלקה שלא לכבות את הגפרורים שהיא מעבירה בהם אש לצורך הדלקת הנרות. עליה להניח (על צלחת וכדו') כל גפרור בזהירות עד שיכבה מעצמו.

< הברכות בהדלקת הנרות הן: א. "להדליק נר של יום הזיכרון". ב. "שהחיינו".
 < לפני הדלקת הנרות תלבש האישה/הבת בגד חדש, או תניח על השולחן פרי
 חדש, ותכוון בברכת "שהחיינו" שמברכת על הנרות לפטור גם את הבגד או הפרי
 החדש - מלבד את "זמן החג" של ראש השנה שברכת "שהחיינו" באה בעיקר עליו
 גם ביום ב' של ר"ה.
 על האישה להביט בפרי החדש אחרי שמסירה את ידיה מעיניה לאחר הדלקת
 הנרות.
 < גם אם אין לה פרי או בגד חדש, יכולה לברך "שהחיינו" בהדלקת הנרות - על
 "זמן החג" כשלעצמו.

הדלקת הנרות בצאת הכוכבים או לפני הסעודה

< במקרה שמניחה פרי חדש ומכוונת עליו בעת ברכת "שהחיינו" על הנרות, עליה
 להדליק את הנרות סמוך לסעודה דווקא ולא מיד בצאת הכוכבים של ליל ב', כדי
 שברכת "שהחיינו" - המתייחסת גם לאכילת הפרי החדש - תהיה סמוכה לאכילתו.
 אך אם לובשת בגד חדש בעת הדלקת הנרות, ו(ממילא) היא אינה מתכוונת בברכת
 "שהחיינו" לפטור את הפרי, יכולה להדליק את הנרות אחרי צאת הכוכבים של
 ליל יום ב', אפילו אם הסעודה תתקיים לאחר זמן.

קידוש ליל ב' של ראש השנה

< יש להניח פרי חדש על השולחן לפני הקידוש בליל ב' של ר"ה, ולכוון בעת
 ברכת "שהחיינו" בקידוש לפטור גם את אכילת הפרי החדש, כך יהיה אפשר
 לברך "שהחיינו" בליל ב' של ר"ה לכל הדעות.
 אך גם אם אין פרי חדש אפשר לברך "שהחיינו" בקידוש על 'זמן החג' כשלעצמו.
 < נשים שבעת ברכת "שהחיינו" בהדלקת הנרות לבשו בגד חדש - ולא כיוונו אז
 לפטור את הפרי החדש, וכן שאר בני הבית שאינם עושים קידוש ואינם מברכים
 "שהחיינו" בעצמם, יכוונו בעת ששומעים את ברכת "שהחיינו" מן הבעל בקידוש,
 לפטור גם את אכילת הפרי החדש.
 < כאשר יום א' של ר"ה חל בשבת, סדר הקידוש בליל ב' הוא: יקנה"ז. בעת ברכת
 בורא מאורי האש מביטים על הנרות, אך לא מאחדים את הנרות ולא מסתכלים על
 הציפורניים.

אכילת פרי חדש

◁ מיד לאחר קידוש ליל ב' של ראש השנה - ולפני נטילת הידיים לסעודה - יש לאכול את הפרי החדש, כדי שהאכילה תהיה סמוכה ככל האפשר לברכת "שהחיינו" שבירך בקידוש והתכוון לפטור גם את אכילת הפרי החדש.

◁ אם הפרי החדש לא היה על השולחן בעת הדלקת הנרות או בעת הקידוש, אך התכוונו לפטרו בברכת "שהחיינו", הרי הוא נפטר וא"צ לברך עליו "שהחיינו" לפני אכילתו.

אך אם לא התכוונו לפטרו, יש לברך עליו "שהחיינו" לפני אכילתו (סדר הברכות לדעת אדה"ז (בסדר ברה"נ יא,יב): קודם "שהחיינו" ואחר כך "בורא פרי העץ").

◁ יש לאכול כזית מן הפרי החדש, כדי לברך עליו ברכה אחרונה.

◁ לאחר אכילת הפרי החדש ואמירת ברכה אחרונה עליו, ייטול את ידיו לסעודה ליל ב' של ראש השנה.

יום ב' של ראש השנה

◁ גברים לאחר גיל מצוות אינם טועמים בשני ימי ראש השנה לפני התקיעות (אך מי שליבו חלש יכול לטעום בצנעה טעימת עראי: אם אפשר יאכל פחות משיעור כביצה - פחות מ75 גרם. ועכ"פ פחות משיעור קביעות סעודה שהוא שיעור ארבע ביצים).

◁ לכתחילה גם לא שותים לפני התקיעות. אך אדם שקשה לו להתרכז בתפילה אם לא ישתה, יכול לשתות בבוקר קודם התפילה (קפה וכדומה).

◁ נשים, כיון שאינן חייבות מן הדין במצוות תקיעת שופר, יכולות לאכול מיני מזונות וכדומה לפני התקיעות, כדי שיהיה להן כוח להתרכז בתפילה ובתקיעת השופר.

הכנת בעל התוקע לתקיעות

◁ ע"פ הוראת רבותינו נשיאנו, על בעל התוקע ללמוד את המאמר דא"ח שבסידור אדמו"ר הזקן ד"ה "להבין עניין תקיעת שופר", בו מבוארות כוונות התקיעות ע"ד החסידות.

◁ על בעל התוקע לדעת את הלכות תקיעת שופר. גם על ה"מקריא" לדעת את ההלכות, כדי לדעת מתי צריך לחזור לתקיעה הראשונה שבתחילת השורה, ומתי יכול בעל התוקע להמשיך מהיכן שאוחז וכו'.

הזכרת נשמות

« רבותינו נשיאנו נהגו להזכיר נשמות בלחש ביום ב' של ראש השנה אחרי קריאת התורה וקודם התקיעות, "וכל אחד ואחד יחליט כיצד להתנהג בעניין זה" (תורת מנחם תשמג ח"א ע' 56).

למעשה נוהגים באנ"ש להזכיר נשמות.

« משתדלים לאחוז בעצי החיים (התחתון) של הס"ת בעת אמירת "יזכור".

לבישת בגד חדש

« כאשר יום א' דר"ה חל בשבת שהתקיעה בשופר נעשית רק ביום ב', בעל התוקע אינו צריך ללבוש בגד חדש בעת ברכת "שהחיינו" בתקיעת השופר ביום ב' דר"ה, מפני שעדיין לא בירך "שהחיינו" על מצוות תקיעת שופר.

תקיעת שופר

« ראוי לבחור לבעל תוקע אדם ירא שמים והגון, ובלבד שיהיה רצוי לקהל והדבר לא יגרור מחלוקת.

« מותר ליטול שופר של חברו שלא מדעתו כדי לתקוע בו תקיעה של מצוה, ומברך על התקיעות, מפני שמן הסתם נוח לאדם שיעשו מצווה בממונו כאשר אינו מפסיד מכך.

« מנהג ישראל להביא גם את הילדים הקטנים לשמוע תקיעת שופר.

« על כל אחד ואחד "להכין את עצמו לתקיעת שופר" בקבלת עול מלכות שמים כללית, לעבודת ה' במשך כל השנה.

« בתקיעות אלו - 'תקיעות דמיושב', בעל התוקע עומד על הבימה, מפני כבוד הציבור, וכדי לזכור את קול השופר של מתן תורה.

« המנהג הרגיל הוא, שספרי התורה מונחים על בימת הקריאה בעת התקיעות. אך בביהמ"ד של הרבי ב-770 המנהג היה תמיד שאחזו את ספרי התורה בעת התקיעות (אולי זה בגלל העדר מקום בגלל הפדיונות שהרבי הניח על הבימה).

הברכות

« בזמן אמירת הברכות על השופר, יהיה השופר מונח על הבימה מכוסה.

« בעל התוקע צריך לכוון להוציא את השומעים ידי חובת הברכות והתקיעות, וגם השומעים צריכים להתכוון לצאת ידי חובתם.

השומעים תקיעות בבית הכנסת יצאו ידי חובתם גם אם לא התכוונו בפירוש לצאת בהן, משום שהגעתם לבית הכנסת הייתה כדי להתפלל ולשמוע תקיעת שופר, והרי הם "נמשכים אחרי כוונתם הראשונה".

◀ השומעים חייבים לעמוד בעת אמירת הברכות על התקיעות.

◀ השומעים לא יענו "ברוך הוא וברוך שמו" על הברכות הנאמרות על השופר (מפני שהם יוצאים בהם ידי חובתם, ואמירה זו עלולה להיות הפסק).

התקיעות

◀ על בעל התוקע לדעת בשעת התקיעות באיזו תקיעה הוא אוחז בסדר התקיעות.

◀ למנהגינו, ה'מקריא' בתקיעות רק מראה באצבעו ואינו מקריא בפיו.

◀ אין מנהגינו שדווקא בעל התפילה של שחרית יהיה ה'מקריא', אלא כמו שכתבו הפוסקים, שהרב או תלמיד חכם שיודע את הלכות התקיעות יקריאו (והרי פעמים שרבתינו נשיאנו היו המקריאים, למרות שהם לא היו בעלי התפילה של שחרית).

◀ טוב לתקוע בצד ימין של פיו אם אפשר לו בכך, משום דכתיב "והשטן עומד על ימינו לשטנו".

◀ טוב שפה השופר ייטה למעלה ולא לצדדים, שנאמר: "עלה אלוקים בתרועה".

◀ בתקיעות אלו שהם 'תקיעות דמיושב', מן הדין יכולים השומעים לשבת בעת התקיעות. אך המנהג הוא שהשומעים עומדים בעת התקיעות.

◀ חובה לשמוע את כל התקיעה מתחילתה ועד סופה. אם היה רעש במקום ואדם שמע רק חלק מן התקיעה, לא יצא ידי חובתו - אפילו אם בחלק התקיעה שמע היה שיעור תקיעה.

◀ השומע דרך מכשיר חשמלי (באופן המותר בשבת ויו"ט), צריך להוציא את המכשיר מאזניו בזמן התקיעות ויעמוד קרוב לבעל התוקע כדי שיוכל לשמוע היטב.

◀ ה"תוודה בלחש" של בעל התוקע לאחר סדר תשר"ת ותש"ת, הוא "ציור פני הרבי" במחשבה מתוך געגועים פנימיים. ולא יפסיק בדיבור כדי שלא יהיה הפסק בתקיעות.

תקיעה

◀ אורך התקיעה צ"ל לפחות כאורך התרועה. לכן:

בסדר תשר"ת ש"תרועה" מורכבת משברים תרועה, צריכה התקיעה להיות לפחות כאורך השברים והתרועה - היינו לפחות באורך 18 טרומיטין וקצת יותר.

(ברשימת היומן ע' שדמ כותב הרבי אודות הנהגת אדמו"ר הריי"ץ בראש השנה תרצ"ה, שאורך התקיעה שאחרי כל שברים תרועה שבסדר תשר"ת, היא כאורך התקיעה שברים תרועה יחד - היינו באורך 36 טרומיטין וקצת יותר, ולא רק כאורך השברים תרועה לבד כמובא בשו"ע).

כ בסדר תש"ת ש"תרועה" היא שברים, צריכה התקיעה להיות לפחות כאורך השברים - היינו לפחות באורך 9 טרומיטין וקצת יותר.

(ברשימת היומן שם כותב הרבי, שאורך התקיעה שאחרי כל שברים שבסדר תש"ת, הוא כאורך התקיעה שברים יחד - היינו באורך 18 טרומיטין וקצת יותר, ולא כאורך השברים לבד כמובא בשו"ע).

כ בסדר תר"ת ש"תרועה" היא תרועה, צריכה התקיעה להיות לפחות כאורך התרועה היינו לפחות באורך 9 טרומיטין.

(ברשימת היומן שם כותב הרבי, שאורך התקיעה שאחרי כל תרועה שבסדר תר"ת, הוא כאורך התקיעה תרועה יחד - היינו באורך 18 טרומיטין, ולא כאורך התרועה לבד כמובא בשו"ע).

שברים

כ למנהגינו עושים שלושה שברים, ומוסיפים קול. קצר נוסף.

כ כל שבר מג' השברים צריך להיות מורכב בעצמו מג' כוחות. יש ב' דעות (אופנים) בזה, אם תקיעת כל שבר היא באופן של: "טו או טו", או באופן של: "או או טו" (ראה אוצר מנהגי חב"ד ע' קכא).

כ אורך ג' השברים יחד הוא כשיעור ט' טרומיטין, ומוסיפים קול קצר כנ"ל.

תרועה

כ שיעור תרועה הוא לפחות ט' טרומיטין. ומנהגינו להרבות בטרומיטין (ברשימת היומן שם כותב הרבי: "תרועה של תשר"ת - לכל הפחות יב קולות. תרועה של תר"ת - כד קולות").

נשימה אחת או הפסק בנשימות

כ בסדר תשר"ת ב'תקיעות דמיושב', צריך לתקוע את השברים והתרועה בנשימה אחת.

אך חייב להפסיק מעט בין השברים לתרועה - למרות שתוקע אותם בנשימה אחת, כדי שיהיו נחלקים לשתי קולות. אם לא הפסיק ביניהם כלל, צריך לחזור ולתקוע מתחילת השורה של תשר"ת שאוחז בה.

ואם תקע בשתי נשימות, עדיף שיחזור ויתקע מתחילת השורה של תשר"ת שאוחז בה ויתקע את השברים והתרועה בנשימה אחת.

כ בשאר התקיעות (מלבד שברים תרועה של סדר תשר"ת), צריך להפסיק בנשימה בין כל קול וקול.

אם לא הפסיק בנשימה, עליו לחזור ולתקוע מתחילת השורה בהפסק נשימה בין הקולות.

סיום התקיעות

כ את ה"יהי רצון" שאחר התקיעות אומר גם הקהל.

כ את ג' הפסוקים "אשרי העם" וגו', יאמר בקול זה שאמר את פסוקי "מן המיצר" לפני התקיעות.

כ נוהגים להסתכל בפני בעל התוקע לאחר סיום ג' הפסוקים ("אשרי העם וגו'") שאומרים אחרי התקיעות.

איך לדבר עד אחרי 'תקיעות מעומד'

כ אין לדבר מזמן אמירת הברכות על השופר, לפחות עד אחרי קדיש "תתקבל" שבסוף תפילת מוסף, מפני שהברכה שבירכו על ה'תקיעות דמיושב' מתייחסת גם ל'תקיעות דמעומד' שבתפילת מוסף.

מנהג הרבי במשך השנים היה שלא להפסיק בדיבור עד לאחר תקיעת הל' קולות שבסיום התפילה. אך בשנת תשנ"ב בירך הרבי את הכוהנים ב"יישר כח" כבר לאחר קדיש תתקבל בסיום חזרת הש"ץ של מוסף - עוד קודם תקיעת ל' קולות אלו.

הפסק בתקיעות

כ אם התוקע או השומע הפסיקו בדיבור בין הברכות לבין התקיעות:

אם הדיבור היה בענייני התקיעות א"צ לחזור ולברך.

אך אם הדיבור היה בעניין שאינו שייך לתקיעות, יחזור המדבר ויברך לעצמו בלחש, אך יזהר לסיים את הברכה לפני שיתחילו התקיעות כדי שלא יפסיד חלק מן התקיעה.

אם דיבר לאחר שהחלו התקיעות ושמע את כל התקיעות, כגון שדיבר בין תקיעה לשברים, או בין סדר תשר"ת לסדר תש"ת וכיו"ב, א"צ לחזור ולברך אפילו אם דיבר שלא בעניין התקיעות.

אם דיבר בין 'תקיעות דמיושב' (שאחרי קרה"ת) לבין 'תקיעות דמעומד' (שבתפילת מוסף), א"צ לחזור ולברך אפילו אם דיבר שלא בעניין התקיעות.

מותר לברך "אשר יצר" בין 'תקיעות דמיושב' ל'תקיעות דמעומד' (כמו שמותר לומר תהילים ביניהם).

טעות בתקיעות

פעמים שצריך לחזור ולהתחיל מהתקיעה הראשונה שבאותה שורה, ופעמים שיכול להמשיך לתקוע היכן שהוא עומד ורק יתקן את התקיעה שלא הצליח לתקוע - כדלהלן:

אם התכוון - והתחיל בפועל - לתקוע את אותו סוג תקיעה שהיה צריך כעת לתקוע, ורק שלא הצליח לתקוע בפועל ממש, או שלא היה שיעור בתקיעתו כגון שתקע רק שבר אחד או שנים, או שתקע מעט מדי טרומיטין בתרועה, או שתקע תקיעה קצרה מדי בתקיעה האחרונה של אותה שורה - בכל מקרים אלו א"צ לחזור ולתקוע מהתקיעה שבתחילת השורה, אלא יתקן את התקיעה שלא הצליח לתקוע וימשיך לתקוע משם לפי הסדר.

אך אם התחיל תקיעה מסוג אחר ממה שהיה צריך כעת לתקוע, או אפילו אם תקע את הסוג שהיה צריך כעת לתקוע והיה בו שיעור לפי דעה מסוימת - אלא שהוא רוצה להוסיף ולהאריך בתקיעה יותר ממה שהוא חייב על פי הדין, כגון שרוצה לתקוע כ"ד טרומיטין בתרועה והצליח לתקוע רק ט', או שרוצה להאריך יותר בתקיעה אף שהיה בה שיעור מן הדין - במקרים אלו צריך לחזור ולתקוע מהתקיעה שבתחילת השורה ולהמשיך משם.

יש הנוהגים בכל אופן של טעות להתחיל מהתקיעה הראשונה שבאותה שורה, כדי לא להיכנס לספקות בזה, מפני שאין הכל בקיאים בהלכה זו.

אם לא ידע שצריך לחזור ולתקוע מתחילת השורה, והמשיך לתקוע לפי הסדר, יכול להשלים את אותה שורה אחרי שיסיים את ה"סדר" שעומד בו, וא"צ לחזור על כל התקיעות לפי הסדר. למשל אם טעה בשורה של תשר"ת ולא ידע שצריך לחזור לתחילת השורה של תשר"ת והמשיך לתקוע את סדר תש"ת, יסיים סדר תש"ת ולאחמ"כ ישלים את אותה שורה מתשר"ת שלא תקע כהלכה, ולאחמ"כ ימשיך לתקוע את סדר תר"ת.

כ בכל אופן של טעות צריך לחזור לכל היותר לתחילת אותה שורה שטעה בה, וא"צ לחזור לראש הסדר.

כ אם בעל התקוע אינו מסוגל להשלים את התקיעות, ימשיך אדם אחר לתקוע היכן שהפסיק הראשון, ולא יברך שוב מפני שיצא ידי חובה בברכות שבירך הראשון.

גם אם הראשון בירך ולא הצליח לתקוע כלל, השני אינו צריך לברך אם שמע את הברכות מן הראשון ויצא בהן ידי חובתו.

'תקיעות דמעומד'

כ בעת התקיעות שבתפילת מוסף - גם אלו שבחזרת הש"ץ - על השומעים לעמוד. אין להישען בזמן העמידה באופן שאם הדבר שהאדם נשען עליו יינטל, האדם ייפול.

כ כיון שתקיעות אלו הן בתוך התפילה, לא הטריחו חכמים את בעל התקוע לעלות על הבימה, אלא עומד במקומו ותקוע.

כ אין "מקריא" בתקיעות מעומד - לא בתפילת לחש ולא בחזרת הש"ץ.

כ בסדר תשר"ת ב'תקיעות מעומד', תוקעים את השברים והתרועה בב' נשימות דווקא, ולא בנשימה אחת.

כ אם אדם לא סיים את הברכות של מלכויות או זיכרונות או שופרות בתפילת לחש של מוסף ובעל התקוע כבר החל לתקוע, יפסיק את תפילתו ויקשיב לתקיעות ואח"כ ימשיך בתפילתו.

כ המתפלל מוסף ביחידות, אינו צריך לתקוע 'תקיעות מעומד' בתפילת מוסף - אפילו אם יש לו מי שיתקע עבורו, מפני שהתקיעות שבתפילת מוסף נתקנו מלכתחילה רק בעת תפילה בציבור.

תקיעות בסיום תפילת מוסף

כ אחרי תפילת מוסף תוקעים פעם נוספת שלוש קולות.

ותוקעים שברים תרועה בסדר תשר"ת בנשימה אחת כמו ב'תקיעות דמיושב', מפני שיתכן שיש אדם שלא שמע 'תקיעות דמיושב' כראוי, והוא יוצא ידי חובתו בתקיעות אלו.

כ על בעל התקוע לכוון בתקיעותיו להוציא ידי חובה את אלו הצריכים לכך. גם על האדם המבקש לצאת י"ח בתקיעות אלו, לכוון זאת.

כ אין 'מקריא' בתקיעות שבסיום התפילה.

כ בסה"כ תוקעים בראש השנה מאה ושלושים קולות.

תקיעה ביו"ט "להתלמד", וניקוי השופר

- כ מותר לתקוע בשופר בחג כדי "להתלמד" איך לתקוע בשופר באותו היום. אך אין לתקוע ביום א' של ר"ה כדי "להתלמד" איך לתקוע ביום הב', מפני שאסור להכין ביום א' של ר"ה עבור יום הב'.
- כ אין לתקוע ביו"ט ללא סיבה (לאחר שכבר יצא ידי חובת תקיעות), מפני שיש בזה "זלזול יום טוב".
- כ מותר לומר לילד קטן שיתקע כדי "להתלמד" - ואפילו אחרי שהקטן שמע את כל התקיעות כהלכה - משום חינוך.
- כ ביו"ט של ר"ה - שלא חל בשבת, דין השופר ככלי שמלאכתו להיתר, ומותר בטלטול לצורך המצווה.
- כ מותר ביו"ט לשים בשופר מים או יין כדי לנקותו, ואין בזה איסור של "מתקן כלי".

קידוש היום

- כ נוסח הקידוש: "תקעו בחודש שופר גו', כי חוק לישראל הוא גו'", סברי מרנן ובורא פרי הגפן.
- כ אין אומרים "אתקינו" ו"אלה מועדי".

עישון בראש השנה

- כ גם אלו המעשנים ביו"ט, יזהרו שלא לעשן בראש השנה, ואפילו בצנעה. ולהעיר, שלדעת כו"כ מהפוסקים האחרונים בימינו אסור לעשן ביו"ט כלל, מפני שבימינו אין זו 'הנאה השווה לכל נפש'.

מבצעים

- כ אדם שכבר יצא י"ח שופר בעצמו והולך למבצעים כדי להוציא אחרים, אם תוקע כדי להוציא (גם) גברים ואחד מן השומעים יודע לברך, יברך השומע בעצמו ויוציא את שאר השומעים בברכתו. ואם השומע אינו יודע לברך, יברך התוקע עבורו.
- כ אם תוקע כדי להוציא רק נשים, התוקע אינו יכול לברך עבורן, אלא כל אחת מהן תברך בעצמה את ב' הברכות.

כך הדין בשני ימי ראש השנה.

◀ ההולך למבצעים בבוקר יום ראש השנה ועדיין לא יצא ידי חובת שופר בעצמו, ורצונו לצאת י"ח שופר רק בתקיעות שישמע אחר כך בבית הכנסת, ראוי שיכוון בשעת התקיעות שתוקע במבצעים שאינו רוצה לצאת בהם י"ח בעצמו.

◀ בדיעבד ובשעת הדחק, כאשר תוקעים עבור חולה שאינו מסוגל לשמוע את כל הל' קולות, משמעות דברי אדה"ז (בסי' תקצב סעי' ג-ד) שיתקע ג' פעמים תש"ת או ג' פעמים תר"ת, ולא יתקע ג' פעמים תשר"ת.

ובכל אופן אין לברך על תקיעות אלו, כיון שאינו תוקע את כל הל' קולות.

◀ לכתחילה עדיף לתקוע לאחר שעברו שלוש שעות זמניות מנץ החמה (הסימן לזה: אחרי סוף זמן ק"ש). אך אם לא יוכל לתקוע אחר זמן זה והאנשים שמבקש לתקוע עבורם יפסידו תקיעות, יכול לתקוע עבורם כבר לאחר נץ החמה.

◀ יש לסיים את התקיעות לפני השקיעה.

◀ ההולכים למבצעים ומשתמשים בעירוב תחומין ולוקחים עמהם שופר, צריכים להקפיד שהשופר יהיה שייך להם, או שיהיה עכ"פ שאול בידם כבר מערב החג.

לא ניתן לשאול שופר מאחרים בחג עצמו ולהוציא אותו בחג אל מחוץ לאלפיים אמה מן העיר.

מותר לטלטל בדרך ביו"ט רק חפצים שיש בהם צורך עבור המבצעים, או שהם צורך החג.

'תשליך'

◀ אחרי תפילת מנחה ולפני השקיעה, אומרים 'תשליך' על יד מים שיש בהם דגים חיים, הרומזים ל"עינא פקיחא" (סידור), "לסימן שלא תשלוט בנו עין הרע, ונפרה ונרבה כדגים" (תקפג,ז).

◀ משתדלים לראות את הדגים שבמים.

◀ עדיף לומר 'תשליך' על יד מים חיים כמו ים או נהר.

אם אין במקום ים או נהר, ניתן לומר זאת על יד מקום שמקובצים בו מים, כמו בור בקרקע שיש בו דגים.

בשעת הדחק ניתן לומר 'תשליך' על יד ברז מים פתוח, כדי שתהיה עכ"פ המעלה של מים שרומזים על חסדים.

◀ אם כבר שקעה השמש, ניתן בדיעבד לומר 'תשליך' עד צאת הכוכבים.

י' יש לשים לב שלא תהיה תערובת בין גברים לנשים על יד מקום ה'תשליך'.

הבדלה

י' הבדלה במוצאי יו"ט, ללא נר וללא בשמים. אין אומרים "ויתן לך".

"המלך הקדוש" ו"המלך המשפט"

י' בעשרת ימי תשובה אומרים "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט", לפי שבימים אלו הקב"ה מראה מלכותו לשפוט את העולם. אומרים גם "זכרינו לחיים" וכו'.

י' טעה ואמר "האל הקדוש" במקום "המלך הקדוש", או שהוא מסופק אם אמר "המלך הקדוש" או "האל הקדוש":

אם נזכר תוך כדי דיבור (שיעור אמירת "שלום עליך רבי") לאמירת "האל הקדוש", מתקן את עצמו מיד ואומר "המלך הקדוש". אך אם נזכר לאחר כדי דיבור, או שהתחיל ברכת "אתה חונן", חוזר לראש תפילת שמונה עשרה, מפני שכל ג' הברכות נחשבות כברכה אחת.

י' טעה ואמר "מלך אוהב צדקה ומשפט" במקום "המלך המשפט", או שהוא מסופק אם אמר "המלך המשפט":

אם נזכר תוך כדי דיבור, מתקן את עצמו מיד ואומר "המלך המשפט". אך אם נזכר לאחר כדי דיבור, או שהתחיל ברכת "ולמלשינים", ממשיך ומסיים את תפילת שמונה עשרה, ולאחמ"כ חוזר ומתפלל שוב שמונה עשרה לנדבה.

י' שכח לומר "זכרינו", "מי כמוך", "וכתוב", "ובספר":

אם נזכר לפני שהזכיר את שם ה' שבחתימת הברכה, אומרם במקום שנזכר וממשיך משם לפי סדר התפילה הרגיל - "מלך עוזר", "ונאמן אתה" וכו'. אך אם נזכר לאחר שהזכיר את שם ה' בחתימת הברכה, ימשיך את תפילתו בלי לאומרם. ולא יחזור לראש הברכה משום איסור ברכה לבטלה, כיון שאינן אלא תקנת הגאונים.

"אבינו מלכנו" במקום שיש ברית, חתן, או אבל

י' הרבי נהג כמה פעמים לומר "אבינו מלכנו" בעשרת ימי תשובה, גם כאשר נערכה בבית הכנסת באותו היום ברית מילה, או שהיה חתן בבית הכנסת (כמ"ש בשו"ע אדה"ז תרב, ד. למרות שיחת ו' תשרי תשלה ע"ש).

י' גם בבית האבל ל"ע אומרים "אבינו מלכנו", אף שאינן אומרים תחנון בבית האבל.

הנהגות בעשרת ימי תשובה

- ◁ אדם ששכח לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה, יעשה בעשרת ימי תשובה.
- ◁ בעשרת ימי תשובה ניתן לומר תהילים גם בלילה.
- ◁ אין טובלים פרוסת המוציא בדבש בין ראש השנה לבין ערב יום הכיפורים (עפ"י היום יום חלק ב).

